

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

Zeist

De mondige burger en alle belangen aan tafel

Burgers vragen zelf met bezuinigingsvoorstellen te komen. Dat is wat de gemeente Zeist gedaan hebben met succes. In Zeist spraken de VNG en de RMO met wethouders lid van de VNG denktank Jacqueline Verbeek-Nijhof en directeur bedrijfsvoering en mede-initiator van een bezuinigingsdialoog: René Grotens. Gespreksonderwerp was de kracht van het burgerinitiatief gelinkt aan de ervaringen met de bezuinigingsdialoog. "Deze ervaringen laten zien hoe je als gemeente op een transparante en concrete manier de kracht en kennis van burgers kunt inzetten. Zorg dat je alle belangen aan tafel hebt zitten en durf los te laten". Dat zijn volgens wethouder Verbeek-Nijhof de belangrijkste leerpunten en opgaven voor ambtenaren, gemeenteraadsleden en wethouders.

De VNG denktank

Wethouder Verbeek-Nijhof is naast wethouder van Zeist tevens één van de zes commissie leden van de VNG-Denktank. Deze denktank brengt belangrijke maatschappelijke ontwikkelingen in kaart. In 2013 ligt de focus op het maatschappelijk initiatief. De commissie heeft vele praktijkvoorbeelden van maatschappelijk initiatief verzameld. Met een deel daarvan zijn ze in gesprek gegaan. Wethouder Verbeek-Nijhof: "Het is goed om te zien hoeveel kracht er bij mensen zit. Wij hebben ons als denktank in de gesprekken vooral gericht op vragen als: Waar lopen jullie tegenaan bij het uitvoeren van jullie ideeën? Welke rol verwacht je van de gemeentelijke overheid? Ik heb veel ideeën en inspiratie opgedaan en die gebruik ik weer voor Zeist. Omgekeerd breng ik ook mijn ervaringen uit Zeist in."

Wat zijn voor jou de belangrijkste conclusies uit de gesprekken en de ervaringen uit Zeist? "Durf los te laten! De burger is mondiger dan hij vroeger was. Ze accepteren niet dat we vanuit het gemeentehuis bepalen wat er in de gemeente moet gaan gebeuren. Betrek burgers, zet de verschillende belangen om de tafel, kijk waar zij mee komen. Wees aan de voorkant heel duidelijk over de kaders. Investeer in verwachtingsmanagement: wat kan wel en wat niet. En laat dus vooral los. Je zult versteld staan waar de burgers zelf mee komen. Dat heeft onze bezuinigingsdialoog wel laten zien."

De bezuinigingsdialoog

De bezuinigingsdialoog was de eerste keer dat de gemeente Zeistburgers en andere betrokkenen een centrale rol gaf bij het maken van gemeentelijk beleid. René Grotens: "We stonden in 2011 voor de uitdaging om 10% te bezuinigen op onze totale begroting voor 2012. Een forse opgave. Normaal gaan ambtenaren hier mee aan de slag. Zij komen met voorstellen. Maar wij vroegen ons af: Wat weten 400 ambtenaren nou meer dan 60.000 inwoners? We moeten de kennis van onze inwoners gebruiken. Hoe kunnen we deze het beste inzetten? "

Europees model

De gemeente koos voor een werkwijze die sterk lijkt op het Europese model voor besluitvorming. "We hebben 8 thema's benoemd. Vervolgens hebben we n.a.v. een stakeholders analyse gekeken welke belangen er waren. Alle belangen zijn uitgenodigd om met elkaar aan de slag te gaan met een thema."

Net als bij het Europese model heeft Zeist per thema een 'chef de dossier' aangewezen. De chef de dossier is verantwoordelijk dat alle belanghebbenden aan tafel zitten en leidt het proces. René: "De chef de dossier stelt aan het begin van elke bijeenkomst altijd de vraag: "Zijn we compleet? Zo nee, dan wordt het ontbrekende belang alsnog uitgenodigd". Vervolgens gaat de groep 6 avonden met elkaar over het thema aan de slag. De eerste drie avonden staan in het teken van 'het groenboek', een discussiestuk met de verschillende ideeën en mogelijkheden. De laatste drie avonden staan in het teken van 'het witboek'. Daarin staan meer uitgewerkte voorstellen die het besluitvormingsproces met de raad in kunnen gaan.

Alle belangen aan tafel

Wethouder Verbeek-Nijhof: "De grote succesfactor van de bezuinigingsdialoog is volgens mij dat vanaf het begin alle belangen aan tafel zitten. Bij het thema sport zaten naast sportclubs, de KNVB, sporters en moeders van sporters bijvoorbeeld ook niet-sporters aan tafel. Dat vond ik in het begin wel spannend. Maar iedereen is zich bewust van elkaars belang en door met elkaar aan tafel te zitten en aan een gezamenlijke opgave te werken, ontstaat er ook een constructieve houding. Sterker nog, de groep werd hecht en reguleerde zichzelf bijvoorbeeld als iemand een discussie nog eens van voren af aan wilde over doen."

Geen kaasschaaf

Een andere belangrijke succesfactor van de bezuinigingsdialoog was volgens wethouder Verbeek-Nijhof dat er niet begonnen is met de kaasschaafmethode, oftewel: alles bij het oude houden, maar overal een beetje af. Wethouder Verbeek: "Bij het thema sport was de eerste centrale vraag: "Waar moet sport in Zeist over 15 jaar staan?" Vanuit het antwoord op deze vraag zijn er allerlei inhoudelijke voorstellen gekomen. De kaasschaaf kwam er niet aan te pas.

Burgerkracht is a-politiek

Een belangrijk uitgangspunt bij de bezuinigingsdialoog is dat er in de bijeenkomsten van de themagroepen geen politiek bedreven wordt. De bijeenkomsten zijn a-politiek. Wethouder Verbeek-Nijhof: "De raadsleden en wethouders mogen niet bij de bijeenkomsten aanwezig zijn. Alleen op uitnodiging. Ik werd gevraagd om de visie van de gemeente op sport toe te lichten. Dat heb ik gedaan en koffie ingeschonken. Verder had ik daar geen enkele rol."

Voor de gemeenteraad, ambtenaren en wethouders was het behoorlijk wennen om niet betrokken te zijn bij de totstandkoming van de voorstellen. Tot problemen met de gemeenteraad heeft de bezuinigingsdialoog niet geleid. Wethouder Verbeek-Nijhof: "We hebben de gemeenteraad in het voortraject heel nauw betrokken bij de inrichting van het proces. Door zo intensief met elkaar te praten over de inrichting van het proces was het voor alle partijen in het gemeentehuis ook gemakkelijker om los te laten. Het resultaat: 85% van de voorstellen is direct door de gemeenteraad geaccordeerd."

René Grotens: "Ambtelijk is men zich er ook zeer goed van bewust dat burgers vaak verder in hun voorstellen kunnen gaan dan ambtenaren. Je moet van goeden huize komen om nee te durven zeggen tegen een burgerinitiatief. Burgers durven met andere vaak verdergaande voorstellen te komen dan de voorstellen die voortkomen uit een ambtelijk proces".

'Chef de dossier' is een ambtenaar

In Zeist is 'de chef de dossier' altijd een ambtenaar. René: "Dat is een bewuste keuze. Ambtenaren zullen steeds meer als een 'chef de dossier' moeten gaan werken. We gaan door alle maatschappelijke ontwikkelingen naar een werkwijze toe waarbij de ambtenaar zich moet gaan aansluiten bij de kracht van burgers. Als ambtenaar ben je onderdeel van een netwerk, waarbij je de opdracht hebt het netwerk te versterken. Het is leuk om te zien dat het fenomeen 'chef de dossier' intern tot veel positieve energie heeft geleid. Steeds meer mensen willen 'chef de dossier' worden. Steeds meer vraagstukken worden op deze manier aangevlogen. De werkwijze breidt zich als een olievlek uit."

Leerpunten en succesfactoren van de bezuinigingsdialoog

Wethouder Verbeek-Nijhof: "Een belangrijk onderdeel dat wij niet hebben gedaan bij de bezuinigingsdialoog is om de voorstellen nadat ze zijn aangenomen door de raad weer terug te geven aan alle betrokkenen. Na de politieke besluitvorming is de uitvoering iets van de gemeente geworden. Terwijl dit juist ook iets van al die partijen moet zijn die met de voorstellen zijn gekomen. Zij horen ook eigenaar van de oplossing te zijn. Dit punt heb ik ter harte genomen bij de 'centrum dialoog' die gaat over de inrichting van het centrum van Zeist. Bij deze dialoog betrekken we de deelnemers actief bij de uitwerking van de voorstellen.

Belangrijke succesfactoren van de bezuinigingsdialoog zijn volgens de gesprekspartners de transparantie van het proces. "We hebben op allerlei manieren veel aandacht besteed aan deze werkwijze. Kunstenaars maakten tekeningen in de wijken en vertelden belangstellenden over de mogelijkheid om deel te nemen aan de bezuinigingsdialoog. Er zijn Youtube filmpjes gemaakt en er is veel gecommuniceerd op de website en in krantjes." vertelt René Grotens.

Wethouder Verbeek-Nijhof benadrukt nogmaals de meerwaarde dat alle verschillende belangen, ook tegenstrijdige, oméén tafel zitten. "Je ziet overal dat burgers niet alles van de overheid meer accepteren. Ze beseffen wel heel goed dat er ook burgers zijn met andere belangen waar ze rekening mee moeten houden. Door deze verschillende belanghebbenden met elkaar in gesprek te laten gaan over een vraagstuk, komen ze uiteindelijk gezamenlijk met voorstellen.

Rol VNG

Op welke manier kan de VNG gemeenten ondersteunen bij maatschappelijke initiatieven? Wethouder Verbeek-Nijhof: "Het is zonde als gemeenten zelf opnieuw het wiel gaan uitvinden. Zelf vond ik het waardevol dat ik aan de VNG denktank mocht deelnemen. Ik heb veel inspiratie opgedaan door in het hele land met maatschappelijke initiatieven in gesprek te gaan. De VNG heeft een rol als het gaat om het delen van best practices en tips. Waarbij gemeenten uiteraard altijd goed moeten kijken wat wel en niet aansluit bij ontwikkelingen in de eigen gemeente. Zomaar een model kopiëren werkt niet. De specifieke personen en omstandigheden zijn bepalend voor het succes". René vult aan: "Diverse gemeenten hebben me gevraagd of ik de beleidsstukken waarin omschreven staat hoe we de bezuinigingsdialoog georganiseerd hebben, wilde opsturen. Dat doe ik niet. Je moet eerst het gesprek met elkaar aan gaan. Wat speelt er in een andere gemeente? Wat is de bevolkingssamenstelling? Welke ervaringen zijn er? Van daaruit kun je kijken welke werkwijze het beste past. Wat neem je mee van een andere gemeente en wat heb jezelf al in huis of organiseer je anders. Het zal altijd gaan om een oplossing op maat."

Meer informatie

VNG denktank: <http://www.vng.nl/vereniging/platform/vng-denktank>

Bezuinigingsdialoog: <http://www.youtube.com/watch?v=KjfhGvrWWPU&noredirect=1>

http://www.zeist.nl/Wonen_en_leven/Plannen_en_projecten/Algemene_plannen_en_projecten/Bezuinigingsdialoog

